

PIOTR UHMA¹

Informacja o projekcie pt. *Regions in the European Union* realizowanym w ramach Programu Jean Monnet Module, Erasmus+ (2024–2027)

W roku akademickim 2024/2025 w Instytucie Prawa, Ekonomii i Administracji rozpoczęto trzyletni projekt naukowo-dydaktyczny pt. *Regions in the European Union*, realizowany w ramach Programu Jean Monnet Module, Erasmus+ (2024–2027). Głównym celem projektu jest pogłębienie analizy pojęcia regionalizmu w Unii Europejskiej, z naciskiem na jego znaczenie w kontekście wzmacniania demokracji, promowania wymiany kulturowej oraz wspierania rozwoju gospodarczego. Projekt zakłada także analizę interakcji między instytucjami UE a regionami w państwach członkowskich oraz ich wpływu na kształtowanie polityk i strategii rozwoju regionalnego.

Temat regionów, regionalizmów, współpracy regionalnej i roli samorządu terytorialnego w Unii Europejskiej dostarcza materiału do poszukiwań naukowych i opracowania ciekawej oferty dydaktycznej. Dzieje się tak również dlatego, że sam rozwój idei regionalizmu w Europie na przestrzeni lat wpisywał się w zmienne historyczne. Warto przypomnieć, że idea Europy regionalnej i dowartościowania poziomu samorządowego (lokalnego, regionalnego) na samym początku powojennej integracji europejskiej była postrzegana jako przeszkoda w budowie nowoczesnych państw narodowych. Szybko jednak regionalizm zaczął być uznawany za koncepcję wspierającą różnorodność kulturową, pogłębiającą demokrację i łagodzącą napięcia mogące mieć podłoże w europejskich nacjonalizmach. Dzięki temu pojęcie regionalizmu zaczęto traktować jako narzędzie sprzyjające budowie pokoju, animujące współpracę międzynarodową, w tym integrację europejską, stanowiące odpowiedź na ksenofobię, nietolerancję, konflikty i wojny. Jednocześnie rozwijało się

---

1 Piotr Uhma – r.pr., Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, ORCID: 0000-0002-0559-2151, e-mail: piotr.uhma@uken.krakow.pl.

przekonanie, że wzmocnienie regionów zwiększa efektywność realizacji polityk publicznych, co doprowadziło do wyłonienia się konceptu „Europy Regionów” jako swoistej przeciwwagi dla „Europy Narodów”.

Unia Europejska poprzez swoją politykę regionalną wspiera zarówno rozwój idei regionalizmu, jak i procesy regionalizacyjne. Szczególnym impulsem dla tych zmian było przystąpienie do UE państw Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polski. Uznaje się, że regionalizm pozwala na lepszy dostęp do funduszy europejskich oraz ich efektywne wykorzystanie, a poprzez wspieranie modernizacji państw członkowskich wzmacnia kapitał społeczny. Panuje także przekonanie o symbiozie pojęcia regionalizmu z integracją europejską: regionalizm łagodzi konflikty między państwami, dzięki czemu otwiera przestrzeń dla międzynarodowej integracji; jednocześnie zmniejsza napięcia wewnętrzne, przez co czyni państwa mniej podatnymi na tendencje odśrodkowe. Można postawić tezę, że integracja europejska pełni rolę katalizatora w umacnianiu idei regionalizmu w strukturach UE.

Kluczową rolę w rozwoju pojęcia regionalizmu odgrywają instytucje i prawo Unii Europejskiej, a także międzynarodowe prawo Europy tworzone w szczególności w ramach Rady Europy. Dla przykładu jednym z ważniejszych dokumentów wspierających ideę regionalizmu jest Europejska Karta Samorządu Regionalnego, przyjęta przez tę organizację w 1997 r. Z kolei Europejska Karta Języków Regionalnych lub Mniejszościowych z 1992 r. zobowiązuje do ochrony tożsamości regionalnych i różnorodności językowej.

Znaczenie pojęcia regionalizmu zostało również zapisane w traktatach unijnych. Artykuł 4 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) uznaje zasadę samorządu regionalnego i lokalnego, zobowiązując Unię do poszanowania tożsamości narodowych państw członkowskich, w tym ich struktur politycznych i konstytucyjnych. Artykuł 5 TUE podkreśla zasadę subsydiarności, wspierającą podejmowanie decyzji jak najbliżej obywateli, co wzmacnia rolę regionów w zarządzaniu unijnym. Z kolei Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) wskazuje w swojej preambule na konieczność redukcji dysproporcji rozwojowych między regionami, szczególnie na obszarach mniej rozwiniętych (polityka spójności).

Projekt *Regions in the European Union* obejmie działania naukowe, dydaktyczne i praktyczne, które promują doskonałość w nauczaniu oraz rozpowszechnianie wyników badań naukowych w zakresie studiów europejskich, szczególnie w kluczowych obszarach: prawa i polityk regionalnych, samorządu terytorialnego w UE oraz strategii rozwoju regionalnego.

W ramach projektu organizowane będą kursy specjalistyczne dla studentów Instytutu Prawa, Ekonomii i Administracji (IPEA) UKEN, a także konferencje, seminaria i warsztaty szkoleniowe skupione na badaniach nad rolą i znaczeniem regionalizmu w strukturach Unii Europejskiej.

W roku akademickim 2024/2025, a także w kolejnych latach realizacji projektu wykonawcy projektu przeprowadzą następujące kursy fakultatywne, wzmacniające szczegółowe obszary wiedzy o Unii Europejskiej:

Kurs 1: Samorząd lokalny i regionalny w prawie ustrojowym Unii Europejskiej (30 godzin)

Kurs obejmuje dogłębną analizę wpływu prawa konstytucyjnego UE na zarządzanie na poziomie lokalnym i regionalnym, podkreśla złożone relacje między ramami prawnymi a autonomią regionalną. Kurs rozpoczyna się od wprowadzenia do ewolucji koncepcji „Europy regionów” i omawia perspektywy normatywne i koncepcyjne regionalizacji oraz zarządzania. Szczególną uwagę zwraca na rolę regionów w umacnianiu demokracji w UE, analizuje dobre praktyki zarządzania oraz uczestnictwo regionalne i lokalne w procesach decyzyjnych UE. Poruszane są również zagadnienia neoregionalizmu, alternatywy wobec secesji oraz analiza przypadków, takich jak próba secesji Katalonii.

Kurs 2: Usługi transportu publicznego w prawie UE: Wymiar lokalny i regionalny (15 godzin)

Treść kursu dotyczy ram prawnych regulujących usługi transportu publicznego w Unii Europejskiej, z naciskiem na wymiar regionalny, obejmuje przegląd zasad planowania, organizacji, zarządzania i finansowania publicznego transportu zbiorowego oraz wpływu przepisów UE na rozwój lokalny i regionalny. Szczególną uwagę poświęcono kwestiom wykluczenia transportowego oraz skutkom pandemii COVID-19 i innych kryzysów dla polityki transportowej.

Kurs 3: Innowacje demokratyczne w polityce regionalnej (15 godzin)

Na kursie omówione zostaną doświadczenia regionalne w promowaniu świadomego i aktywnego obywatelstwa, innowacyjne narzędzia demokracji deliberatywnej umożliwiające obywatelom zarządzanie sprawami publicznymi. Program obejmuje także teoretyczne podejście do kryzysu demokracji, przegląd różnych modeli demokratycznych (przedstawicielskiej, bezpośredniej, partycypacyjnej i deliberatywnej) oraz innowacje demokratyczne stosowane w regionach europejskich.

Kurs 4: Wykluczenie społeczne i ochrona socjalna – europejski filar praw socjalnych (15 godzin)

Kurs przeznaczony jest dla studentów administracji, prawa i ekonomii. Obejmuje zagadnienia, takie jak opieka nad dziećmi, ochrona socjalna, systemy emerytalne, integracja osób z niepełnosprawnościami oraz polityka długoterminowej opieki zdrowotnej. Kurs przybliży możliwości i ograniczenia regionalnych samorządów w realizacji polityk socjalnych, dzięki czemu pozwala na ocenę ich rzeczywistych efektów.

Kurs 5: Secessionist Movements and Minority Rights in European International Law (15 godzin)

Kurs stanowi analizę ram prawnych dla ochrony mniejszości w Europie. Podczas kursu omówione zostaną kluczowe instrumenty międzynarodowego

prawa Europy, takie jak Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych i Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych. Program obejmuje również badania nad współczesnymi wyzwaniami i debatami dotyczącymi praw mniejszości (narodowych, etnicznych, kulturowych), podkreśla tym samym znaczenie regionalizmu w ochronie tych praw.

Kursy realizowane w ramach projektu *Regions in the European Union* oferują zatem wszechstronną analizę kluczowych aspektów funkcjonowania samorządów lokalnych i regionalnych w Unii Europejskiej poprzez koncentrowanie się na ich roli w strukturze ustrojowej oraz relacjach między różnymi poziomami zarządzania w ramach unijnych ram konstytucyjnych. Program kursów fakultatywnych obejmuje szczegółowe omówienie regulacji dotyczących usług transportu publicznego, ze szczególnym uwzględnieniem ich zastosowania w regionach oraz mechanizmów wspierania zrównoważonej mobilności. W obszarze polityki społecznej kursy poruszają problematykę wykluczenia społecznego i mechanizmów ochrony socjalnej w kontekście Europejskiego filaru praw socjalnych, pozwalają również zbadać jego aspekty lokalne i regionalne. Analiza innowacji demokratycznych umożliwia z kolei zgłębienie nowatorskich rozwiązań w polityce publicznej, takich jak procesy deliberatywne, czy rolę budżetów obywatelskich w UE. Wreszcie prowadzony w języku angielskim kurs *Secessionist Movements and Minority Rights in European International Law* odniesie się do idei regionalizmu z perspektywy praw człowieka.

Istotnym elementem projektu jest publikacja artykułów naukowych w czasopiśmie „Rocznik Administracji Publicznej”. Inicjatywa ta ma na celu rozpowszechnianie wyników badań i wniosków dotyczących regionalizmu w UE, a co za tym idzie – przyczynianie się do rozwoju dyskursu akademickiego oraz dostarczanie cennej wiedzy studentom, pracownikom naukowym i politykom.

W wymiarze naukowym projekt przewiduje organizację dwóch wydarzeń: dwudniowego seminarium naukowego (*Challenges and Trends in Regional Policy, 2025*) oraz międzynarodowej konferencji naukowej (*Regionalism in Europe: Challenges and Opportunities for Local Governance, 2026*). Oba wydarzenia zgromadzą przedstawicieli nauki, praktyków, studentów oraz przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego. Mają one stanowić platformę współpracy i wymiany poglądów w zakresie tematyki regionalizmu i jego roli w integracji europejskiej. Uczestnikami będą reprezentanci administracji krajowej, unijnej, władz regionalnych, a także organizacji pozarządowych. Seminarium i konferencja będą dodatkowymi narzędziami edukacyjnymi, pomagającymi zrozumieć różnorodne aspekty regionalizmu w UE. W szczególności wydarzenia te mają na celu zaangażowanie studentów w działalność naukową oraz podniesienie ich świadomości na temat znaczenia regionów w procesach integracyjnych i rozwojowych. Projekt obejmuje także zaangażowanie pracowników naukowych oraz personelu instytucji partnerskich IPEA.

Ponadto w ramach wymiaru naukowego projektu przewidziano gromadzenie i analizę materiałów dotyczących polityk regionalnych UE, literatury oraz przykładów dobrych praktyk z różnych regionów Europy. Wyniki tych analiz zostaną upowszechnione podczas wydarzeń projektowych oraz zaprezentowane w publikacjach naukowych i popularno-naukowych, w tym na stronie internetowej projektu i w mediach społecznościowych.

W ramach praktycznego zastosowania wiedzy naukowej moduł Jean Monnet przewiduje organizację trzech warsztatów skierowanych przede wszystkim do profesjonalistów zatrudnionych w instytucjach i organizacjach związanych z tematyką modułu (pracowników administracji publicznej, sądów administracyjnych, organizacji pozarządowych działających lokalnie i regionalnie, przedstawicieli zawodów prawniczych oraz specjalistów w zakresie samorządowych polityk publicznych). Tematyka warsztatów obejmuje:

- Praktyczne aspekty wdrażania minipubliczności deliberacyjnych w polityce lokalnej

Szkolenie to ma na celu dostarczenie uczestnikom podstawowej wiedzy i umiejętności niezbędnych do pomyślnej realizacji projektów deliberacyjnych w kontekście zarządzania lokalnego i regionalnego. Warsztat pozwoli zbadać strategie organizowania i prowadzenia minipubliczności deliberacyjnych, które są forami partycypacyjnymi gromadzącymi różnorodną grupę obywateli w celu omawiania problemów publicznych i wspierania procesu decyzyjnego.

- Wykluczenie społeczne osób starszych w erze cyfryzacji

Warsztaty obejmą analizę sytuacji społeczno-ekonomicznej osób starszych w Polsce, przyczyny wykluczenia i bariery dla seniorów w epoce informatyzacji, skalę wykluczenia w Polsce na przestrzeni ostatnich 20 lat oraz edukację cyfrową osób starszych. Na kursie zaprezentowane zostaną również polityki społeczne wobec osób starszych, realizowane głównie na poziomie regionalnym i lokalnym. Warsztaty są przeznaczone dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, urzędników, lokalnych polityków i aktywistów NGO.

- Udział młodzieży w rozwoju społeczności lokalnej

Na podstawie *Znowelizowanej europejskiej karty uczestnictwa młodych ludzi w życiu lokalnym i regionalnym* Rady Europy warsztaty podkreślą kluczową rolę młodzieży w takich sektorach, jak edukacja czy zatrudnienie. Warsztaty są przeznaczone dla członków lokalnych i regionalnych organizacji pozarządowych, które zajmują się promowaniem zaangażowania młodzieży w procesy demokratyczne i rozwój swoich społeczności.

Bazując na doświadczeniach i sukcesach poprzedniego Modułu Jean Monnet, realizowanego w latach 2020–2023 (*Ochrona praw podstawowych w Unii Europejskiej*)², obecny projekt stanie się przestrzenią do promowania wiedzy o Europie. Dzięki różnorodnym wydarzeniom moduł ma inspirować studentów, naukowców oraz praktyków i przyczynić się do budowania świadomego i zaangażowanego społeczeństwa obywatelskiego w Europie. Poza wymiarem akademickim projekt kładzie nacisk na wymianę kulturową i wzajemne zrozumienie między regionami Unii Europejskiej. Poprzez ukazanie różnorodności i bogactwa tożsamości regionalnych program ma wzmacniać poczucie jedności i solidarności, a tym samym odzwierciedlać motto Unii Europejskiej: „Zjednoczeni w różnorodności”.

---

2 A. Kalisz, A. Nodzak, *Informacja o projekcie pt. „Protection of Fundamental Rights in the European Union”, realizowanego w ramach Programu Jean Monnet Module, Erasmus+ (2020–2023)*, „Rocznik Administracji Publicznej” 2020, nr 6, s. 325–327.